

BLADE RUNNER

PHILIP K. DICK

SNÍ ANDROIDI O ELEKTRICKÝCH OVEČKÁCH?

BLADE RUNNER

PHILIP K. DICK

BLADE RUNNER

PHILIP K. DICK

Předmluvu napsal Roger Zelazny

Ilustrace vytvořil Roman Kýbus

ARGO

Přeložila Linda Bartošková

© Argo, 2017

Copyright © 1968 by Philip K. Dick

Copyright © renewed 1996 by Laura Coelho, Christopher Dick and
Isolde Hackett

Introduction © 1975 by Roger Zelazny

Translation © Linda Bartošková, 1993

Cover art © 2016 by Karl Fitzgerald

Illustrations © Roman Kýbus, 2017

ISBN 978-80-257-2297-8 (váz.)

ISBN 978-80-257-2349-4 (e-kniha)

*Timovi a Sereně Powersovým,
mým nejdražším přátelům*

PŘEDMLUVA

- (1) Žil kdysi muž, který opravoval zhutňovače odpadků, protože tuhle práci miloval víc než cokoliv jiného na světě...
- (2) Žil kdysi muž, který opravoval zhutňovače odpadků ve společnosti, v níž byl nedostatek stavebních surovin a náležitě zhutněné odpadky bylo možno použít jako stavební materiál...
- (3) Žil kdysi muž, který nenáviděl zhutňovače odpadků, ale opravoval je kvůli živobytí, a také aby mohl držet svou šílenou manželku na sedativech a nemusel trávit tolik času se svou milenkou, s níž od té doby, co konvertovala k novému náboženství, už nebyla taková zábava...
- (4) Žil kdysi muž, který naschvál špatně sestavoval zhutňovače odpadků, protože je nenáviděl, čímž vznikl stroj, který...

Je to marné. Neumím to. Mohl bych dál hrát hru „Třináct možností, jak se dívat na opraváře zhutňovače odpadků“, ale nedokážu z ní vytvořit příběh, který by byl tajemný, palčivý, absurdní, filozofický, satirický a zábavný, to vše najednou. To chce totiž velmi speciální přístup a prvním krokem, jak ho zvládnout, je, že jste Philip K. Dick.

Brian Aldiss ho nazval „jedním z mistrů frustrací dnešní doby“, což je jasně vidět na značné části jeho díla. Co mě však na jeho knihách mimořádně fascinuje, jsou následky, které dokáže odvodit, jakmile veškeré frustrace vhodí do onoho zvláštního stroje ve své hlavě a zapne proud. Nenapadá mě jiný spisovatel, kterého bych mohl s Philipem K. Dickem srovnat, a není to jen

tím, že srovnávat jednoho spisovatele s jiným považují za druh estetického podvádění. Aldiss navrhuje Pirandella, což není špatná volba, pokud se bavíme o onom aspektu s posunem reality. Jenže Pirandellův stroj byl v podstatě destruktivní. Byl triumfem techniky nad konvencí, ovládaným pouze jediným základním poselstvím bez ohledu na to, co se do mlýnku naládovalo. Stroj Philipa K. Dicka má mnohem složitější program. Příběh vystaví tak, že vás zavede z jednoho místa na jiné bůhvíjakým způsobem, zdánlivě nahodilým, ale když se nad ním zamyslíte, zjistíte, že jeho dějová linka má logický vývoj – ale jen když se nad ním zamyslíte. Dokud vězíte ve fascinující pasti vyprávění, nejste na tom ve smyslu předvídání děje o nic lépe než postavy zmítané setrvalým proudem událostí.

Dickovy postavy jsou často oběti, vězňové, manipulovaní muži a ženy. Obvykle se dá diskutovat o tom, jestli je díky nim ve světě nakonec méně zla, než kolik ho v něm našli. Ale co my víme. Alespoň se o to pokoušejí. Obyčejně se dostanou na pálku v druhé půlce deváté směny s nerozhodným počtem bodů, dvěma hráči vyoutovanými a se skóre dva strajky na tři míče, přičemž hrozí, že hra bude každou chvílí ukončena kvůli dešti. Jenže co je dešť? Nebo baseballový stadion?

Světy, v nichž se postavy Philipa K. Dicka pohybují, mohou být zrušeny nebo proměněny bez předchozího varování. Realita je zhruba stejně spolehlivá jako politikův slib. Ať už matoucí posuny situací, v nichž se jeho obyvatelé nacházejí, působí droga, časová deformace, stroj nebo mimozemská bytost, výsledek je stejný: Realita, tedy její varianta s velkým „R“, se stává relativní záležitostí, stejně jako míra suchosti našeho martini. Ale i tak zápas neustává, boj pokračuje. Proti čemu? Proti mocnostem, vládám, panovníkům a tyranům, často pobývajícím v hostitelích, kteří jsou nakonec sami oběťmi, vězni, manipulovanými muži a ženami.

To všechno působí jako pochmurně vážné téma. Chyba. Škrtněte „pochmurný“, místo tečky vložte čárku a doplňte následující:

ale jedním ze znaků mistrovství Philipa K. Dicka je vyznění jeho díla. Je obdařený smyslem pro humor, pro který nedokážu najít vhodné adjektivum. Jízlivý, bizarní, ztřeštěný, satirický, ironický... Žádný z těchto výrazů ho však nevystihuje v úplnosti, i když to vše lze najít bez namáhavého hledání. Jeho postavy prožívají v nejdůležitějších okamžicích trapasy, vyloženě komickou scénou naruší dojemná ironie. Úspěšně řídit takovou šou je vzácné a ceněné umění.

Kdo jiný v tomto absurdním vesmíru mohl vymyslet společnost, která se rozvíjí díky umění svých představitelů hrát bridž s tím skvělým pravidlem, že manželé v týmu se mohou na konci nepovedené hry okamžitě rozvést? K tomu si přimyslete auto, které svého majitele otravuje kvůli výměně oleje, seřízení a novým gumám? Vidím, že už jste uhodli. Ta kniha se jmenuje *Hráči z Titanu*. Nebo příběh začínající tím, že psychoanalytik diagnostikuje typickou paranoiu u pacienta přesvědčeného, že ho někdo sleduje, že má napíchnutý telefon a že ho všichni nenávidí – načež si psychoanalytik uvědomí, kdo ten muž je, pochopí, že je pravděpodobně pod dohledem, a rázem ho začne nenávidět. Ten pacient je doktor Krvemsta ze stejnomenné knihy, geniálního vypravěčského kaleidoskopu.

Další tři z mých osobních oblíbenců jsou:

Ubik – tuhle knihu mi Larry Ashmead jednou odpoledne v Doubleday nadšeně a s úsměvem vrazil do rukou s tím, že si ji musím okamžitě přečíst. Začal jsem ještě ten večer ve vlaku na zpáteční cestě do Baltimoru a byl bych skončil v Cincinnati nebo Kansas City, nebýt průvodčího, který jakoby z oka vypadl Jeromu Hinesovi.

Sní androidi o elektrických ovečkách? – kniha, kterou jsem přečetl na jiné, statictější posezení a jejíž titul mi občas proběhne hlavou při písničce „Zelené rukávy“. Sám nevím proč. Myslím tu písničku. Ta část ohledně jednoho posezení je na úvod knihy dostatečně výmluvná.

Galaktický léčitel hrnců – když encyklopedie definuje jistého tvora jako dominantní životní formu na jisté planetě a pak zdůrazní,

že tento druh se vyskytuje pouze v jediném exempláři... To je skoro vrtoch. Ale ne tak docela. Knížka od Philipa K. Dicka se nikdy nedá tak snadno zaškatulkovat. Tato je trochu zvláštní tím, že se zaměřuje na humor (v alžbětinském smyslu) a že některé její úseky jsou téměř idylické.

Zmínkou o svých osobních oblíbených nemám v úmyslu odvádět pozornost od jeho dalších knih. Přečetl jsem od Philipa K. Dicka skoro všechno a ani jednu knihu jsem neodložil s pocitem, který všichni čtenáři tu a tam zažijí, totiž že autor podváděl, že volil snadné východisko, místo aby využil veškeré své schopnosti a vypořádal se s problémy, které sám vyvolal. Philip K. Dick je v tomto ohledu poctivý spisovatel – a pokud se mýlím a někdy přece jen něco pojme tím druhým způsobem, pak vzdávám hold umění, s nímž to dokáže pečlivě zamaskovat.

Vynalézavost. Vtip. Umělecká integrita. Je moc dobré tyto tři schopnosti mít. Avšak mluvit o nich znamená hovořit spíš o myslích, která se za nimi skrývá, než o cílech, k jejichž naplnění tyto pojmy slouží. Protože mluvit o nich s dobře míněnou upřímností v souvislosti s příběhem, to většinou končí vršením abstrakcí.

Příběh je série následků. Na začátku jsem přiznal, že následky u Philipa K. Dicka mě fascinují ještě víc než sociální frustrace pulzující v neonové trubici před vlnkovitým zrcadlem visícím na pianové struně z větrného mlýna jeho mysli. Je spisovatelem pro spisovatele, protože má natolik bohatou fantazii, že si může dovolit vyplývat v jednom odstavci nápady, na nichž by jiný autor mohl vystavět knihu. Tyto následky nedokážu vylíčit. Ale já bych nedokázal ani napsat etiketu na plechovku Ubiku. Zjednodušujícímu škatulkování brání také rozmanitost a téměř surreálná přílehavost jeho kontrastních spojení. Když se však nad tím zamyslím, subjektivní odpověď zní, že když knihu Philipa K. Dicka dočtete a odložíte, v paměti vám neuvízne ani tak příběh, jako spíš přetrvá dojem básně překypující metaforami.

Což je pro mě cenné, částečně proto, že tohle se skutečně vzpírá dokonalému zmapování, ale hlavně proto, že když podrobnosti

PŘEDMLUVA

příběhu Philipa K. Dicka zapomenou, zbude z něj něco, co se mi tu a tam vybaví a vyvolá ve mně pocit nebo myšlenku. Tudíž mě to něco obohatilo díky tomu, že jsem to poznal.

ROGER ZELAZNY

*A stále sním, že travou jde
rosou zmáčen jako duch,
mým jasným zpěvem proniknut.*

Yeats

AUCKLAND:

VČERA ZEMŘELA ŽELVA, KTEROU V ROCE 1777 DAROV
VAL KAPITÁN COOK KRÁLI TONGA. BYLO JÍ TĚMĚŘ
DVĚ STĚ LET.

ZVÍŘE, ZVANÉ TU'IMALILA, ZEMŘELO V KRÁLOVSKÉM
PALÁCI V HLAVNÍM MĚSTĚ TONGA NUKU'ALOFA.

LIDÉ NA TONGA CHOVALI TOTO ZVÍŘE VE VELKÉ ÚCTĚ
A URČILI MU ZVLÁŠTNÍ OŠETŘOVATELE, KTEŘÍ SE
O NĚ STARALI. ZVÍŘE PŘED NĚKOLIKA LETY PŘIŠLO
O ZRAK PŘI POŽÁRU V BUŠI.

ROZHLAS NA TONGA OZNÁMIL, ŽE POZŮSTATKY TU'-
IMALILY BUDOU ODESLÁNY DO AUCKLANDSKÉHO
MUZEA NA NOVÉM ZÉLANDU.

Reuters, 1966

1

Drobný elektrický impuls spustil automatické buzení a náladové varhany u postele Ricka Deckarda vesele zahvízdaly. To byl budíček. Rick se ve svém barevném pyžamu překvapeně – vždycky ho překvapilo, když zjistil, že je zčistajasna vzhůru – na posteli posadil, pak vstal a protáhl se. V té chvíli jeho žena Iran ve své posteli otevřela šedé, neveselé oči, zamrkala, něco zabručela a znovu oči zavřela.

„Nastavila sis svého Penfielda moc slabě,“ řekl jí. „Přeladím ti ho, probudíš se a –“

„Necháš to nastavené tak, jak to je.“ V hlase jí zazněla ostrá trpkost. „*Nechci se probudit.*“

Posadil se vedle ní, sklonil se nad ní a konejšivě vysvětloval: „Když si nastavíš dostatečně vysokou frekvenci, budeš ráda, že jsi vzhůru; v tom je celý vtip. Při nastavení C se lehce překoná práh vědomí, tak to dělám já.“ Přátelsky, protože se cítil vůči celému světu dobře naladěný – *on* si budík nastavil na *D* – ji pohládl po nahém, bledém rameni.

„Dej tu svoji špinavou policajtskou pracku pryč,“ řekla Iran.

„Nejsem policajt.“ Popudilo ho to, i když takovou kombinaci si nenavolil.

„Seš něco ještě horšího,“ zabručela jeho žena s očima pořád zavřenýma. „Seš vrah, kterého si policajti najímají.“

„V životě jsem nezabil lidskou bytost.“ Byl popuzený čím dál víc. Začal být přímo nepřátelský.

Iran řekla: „Jenom ty chudáky andíky.“

„Dobře jsem si všiml, že ty prémie, co jsem za andíky vyinkasoval, jsi vždycky bez potíží rozházela za kdeco.“ Vstal a přešel

k ovládací desce svých náladových varhan. „Místo abys šetřila,“ pokračoval, „abychom si mohli koupit opravdovou ovci místo té elektrické napodobeniny nahoře. Obyčejná elektrická potvora – to je vše, k čemu jsem se za celý ty roky dopracoval.“ U ovládacího pultu zaváhal mezi tlumičem thalamu (který by skoncoval s jeho vzteklou náladou) a povzbuzovačem thalamu (který by ho rozpumpoval tak, že by dokázal hádku vyhrát).

„Jestli si nastavíš větší vztek,“ varovala ho Iran s očima otevřenými a pozornými, „tak to udělám taky. Nastavím si ho na maximum a pak zažiješ bitku, proti které byly naše dosavadní hádky jen přátelská utkání. Nastav to a uvidíš. Jen to zkus!“ Rychle vstala, přiskočila ke konzole svých náladových varhan a zůstala tam stát; hleděla na něho a čekala.

Vzdychl, pod takovou hrozbou se vzdal. „Nařídím si, co mám pro dnešek v plánu.“ Prozkoumal rozpis na 3. leden 1992 a zjistil, že ho dnes čeká pracovní, profesionální rozpoložení. „Jestli to nařídím podle plánu,“ vyzvídal opatrně, „uděláš to taky?“ Čekal, byl natolik obezřelý, aby se nevystavoval nebezpečí, dokud jeho žena nebude souhlasit.

„Můj plán pro dnešek obnáší šestihodinovou sebeobviňující depresi,“ pronesla Iran.

„Cože? Proč sis to naplánovala?“ To stavělo veškerý účel náladových varhan na hlavu. „Ani jsem nevěděl, že bys uměla něco takového nařídít,“ řekl zaraženě.

„Jednou odpoledne jsem tady seděla,“ řekla Iran, „a přirozeně jsem si zapnula Kámoše Bustera a jeho Přátelské přátele, mluvil zrovna o obrovské novince, kterou má na srdci, a pak pustili tu ohavnou reklamu, tu, co nenávidím – víš, tu na Perfektní olověné poklopce. Tak jsem na chvíli vypnula zvuk. A pak jsem uslyšela dům, tuhle budovu. Slyšela jsem –“ mávla rukou.

„Prázdné byty,“ dopověděl Rick. Občas je také slychal, v noci, kdy měl spát. A přece, v téhle době se napůl obydlený činžák cenil vzhledem k hustotě obyvatelstva vysoko. Tam, kde před válkou bývala předměstí, bylo možno najít úplně prázdné domy...

aspoň tak to slyšel. Nepřesvědčoval se, jestli je ta informace pravdivá; jako většina lidí si ji nemínil ověřovat na vlastní kůži.

„V té chvíli,“ pokračovala Iran, „kdy jsem měla zvuk televize vypnutý, jsem byla v náladě číslo 382; zrovna jsem si ji navolila. Takže i když jsem tu prázdnotu rozumem slyšela, necítila jsem ji. Mou první reakcí byla vděčnost, že si můžeme dovolit náladové varhany. Ale pak mi došlo, jak je to nezdravé, cítit tu nepřítomnost života, nejenom v téhle budově, ale všude, a nijak nereagovat – chápeš? Asi ne. Tohle se dřív považovalo za příznak duševní nemoci; říkalo se tomu ‚absence přiměřeného afektu‘. Nechala jsem zvuk televize vypnutý, sedla jsem si ke svým náladovým varhanám a experimentovala jsem. A nakonec jsem zjistila, jak se nastavuje zoufalství.“ V jejím tmavém, svěžím obličejí se objevil výraz zadostiučinění, jako by dosáhla čehosi, co stojí za to. „Tak jsem si je naplánovala dvakrát měsíčně. Myslím, že je rozumné, aby člověk takhle často cítil naprostou beznaděj nad vším – nad tím, že zůstal tady na Zemi, když každý, kdo měl trochu rozumu, dávno emigroval, nemyslíš?“

„Ale taková nálada,“ naléhal Rick, „tě nutí, abys v ní zůstala, nechce se ti nastavovat jinou. Zoufalství, které prostupuje vším, se živí samo sebou.“

„Vždycky si to nastavím tak, že po třech hodinách dojde k automatickému přeprogramování,“ řekla žena nevzrušeně. „Na čtyřistajednaosmdesátku. Vědomí nezměrných možností, které se mi v budoucnu otevírají, nová naděje, že –“

„Čtyřistajednaosmdesátku znám,“ přerušil ji. Tu kombinaci volil mnohokrát; velmi na ni spoléhal. „Poslouchej,“ posadil se na postel, vzal ji za ruce a přitáhl k sobě, „prožívat depresi je vždycky nebezpečné, i když se vypne automaticky. Zapomeň, co sis naplánovala, a já taky zapomenu, co jsem si naplánoval. Společně si nastavíme stočtyřku a prožijeme ji spolu, ty v ní pak chvíli zůstaneš a já si zatím zařídím svou obvyklou pracovní náladu. Takže se mi bude chtít zajít na střechu a mrknout se na ovci a pak odletět do kanceláře, a budu při tom vědět, že tu zatím nesedíš s myšlenkami